

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета статті: дослідити сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зернового господарства Тернопільської області.

Виклад основного матеріалу. У 2017 році агробізнес держави закріпив перше місце в національній економіці, згенерувавши близько 13% ВВП. Крім реалізації на внутрішньому ринку все більших масштабів набуває експорт сільськогосподарської продукції. У минулому році він перевищив 12 млрд. \$, що склало третину всього експортного виторгу. На експорті сільськогосподарської продукції Україна заробила на 30% більше, ніж на металах, в 2,5 рази більше, ніж на машинобудуванні, і в 7,1 раз більше, ніж на легкій промисловості. Свій вклад у ці макроекономічні показники здійснив агробізнес Тернопільської області. При 2,5% сільськогосподарських угідь держави наша область виробила 5,3% продукції сільського господарства [3]. Вагомою складовою у структурі виробництва сільськогосподарської продукції області є зернове господарство.

Загалом у 2017 р. по області було отримано високий урожай зернових культур: було зібрано 2622,3 тис. т збіжжя, що вдвічі більше, ніж у 1990 р (рис. 1). При цьому, показник валового збору зернових, починаючи з 2010 р., демонстрував позитивну динаміку.

Основними виробниками зернових у Тернопільській області стали сільськогосподарські підприємства, якими у 2017 р. було зібрано 2056,6 тис. т збіжжя, що становило 78,4%. Частка урожаю зібраного господарствами населення за останні роки поступово зменшується.

У структурі виробництва зернових та зернобобових культур домінуючу роль відігравали: пшениця, кукурудза на зерно та ячмінь, які склали, відповідно, 41,9, 32,8% та 20,3% валового збору. Саме завдяки цим культурам відбулося зростання виробництва зернових. Так, у 2017 р., показник валового збору пшениці був більшим за значення 1990 р. на 57,8%, а обсяги зібраної кукурудзи на зерно зросли більше ніж в 10 разів. Значно поступалися показникам 1990 р. виробництво вівса, та зернобобових (квасолі, вики), проте, починаючи з 2010 р. спостерігалася позитивна динаміка обсягів їх збору. Натомість, виробництво жита та проса, впродовж періоду дослідження, щорічно зменшувалося. Валовий збір гречки становив у 2017 році 148 тис. ц, що практично дорівнює показникові 1990 р. – 158 тис. ц [1].

Рис.1. Динаміка виробництва зернових культур в Тернопільській області
(за матеріалами Головного управління статистики у Тернопільській області)

Виробництво зерна з розрахунку на одну особу є одним з узагальнюючих показників, що характеризують стан економічної безпеки країни. Щодо виробництва зерна на одну особу Тернопільська область випереджає середні показники по країні. Так, у 1990 р. цей показник по області становив 1124 кг, що на 14,3%, або 141 кг, більше ніж у середньому по Україні (рис. 2). В особливо сприятливий для виробництва зернових культур 2017 р. виробництво зернових на одну особу по області досягло 2475 кг, що більше на 70,2 % від даного показника в середньому по країні (1454 кг). Показник виробництва зернових на одну особу в

Тернопільській області у 2017 році був більшим від аналогічного показника у 1990 році на 1351 кг (більше ніж вдвічі) [3, 4].

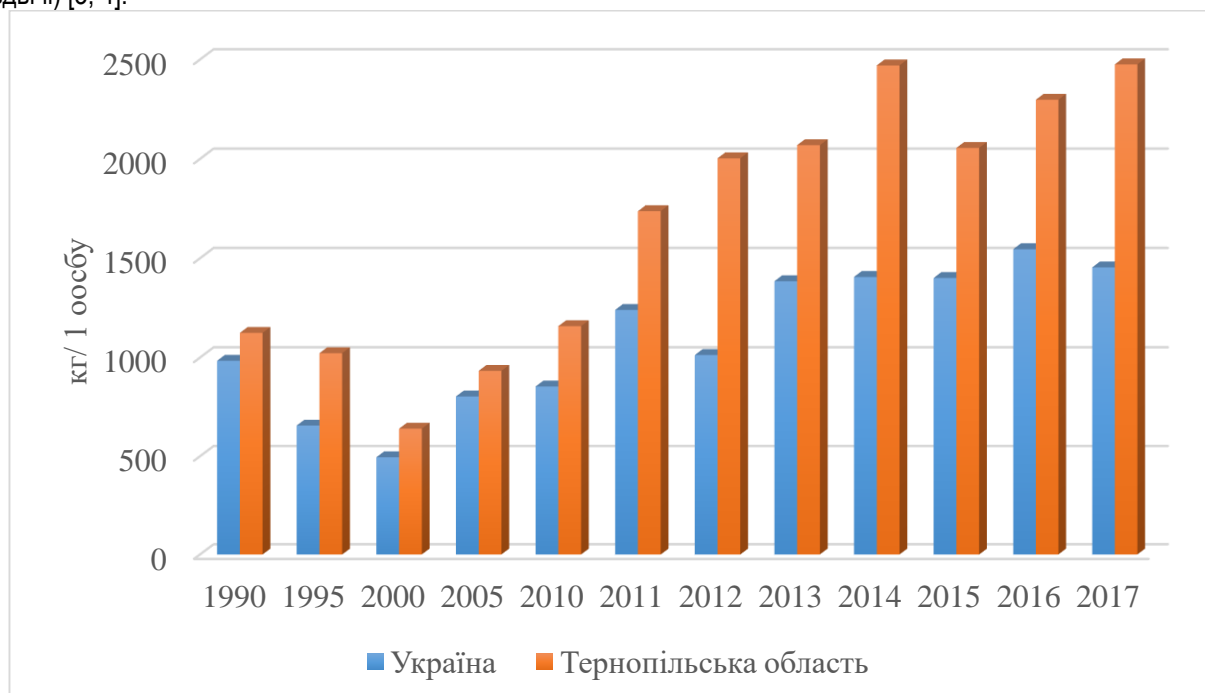

Рис. 2. Виробництво зернових та зернобобових культур на одну особу в Україні та Тернопільській області (за матеріалами Державної служби статистики України)

У розрізі адміністративних районів Тернопільської області у 2017 р. простежувалися суттєві відмінності показників валового збору зернових культур. Найвищі їх значення були у центральних та східних районах області та на Тербовлянщині (276,2 тис. т) – найбільший показник в області. У північних (Лановецький, Кременецький, Шумський райони) та південних районах області (Заліщицький та Буцацький райони) було зібрано по 90-130 тис. т зернових. Західні райони мали відносно незначні показники валового збору. Найменше зернових було зібрано у Монастириському районі (41,1 тис. т).

Валовий збір кукурудзи на зерно в 2017 р. в області становив 861,1 тис. т. Високі абсолютні показники (у межах 60-125 тис. т) спостерігалися у Козівському, Тербовлянському та Підгаєцькому районах, а найвищим врожаєм відзначився Козівський район (127,9 тис. т). Найнижчі врожаї культури були у західних та південно-західних районах Тернопільщини.

Загальний урожай пшениці становив 1100,2 тис. т. Найбільші абсолютні показники (80-105 тис. т) були у великих за площею центральних і східних районах області (Тербовлянському, Чортківському, Гусятинському та Підволочиському). Найнижчі показники валового збору пшениці зареєстровані у західних та північних районах області (рис. 3).

Урожай ячменю в 2017 р. в області становив 532,6 тис. т. Високі абсолютні показники (25-50 тис. т) спостерігалися у центральних і східних районах області (Гусятинському, Збаразькому, Підволочиському, Тербовлянському та Тернопільському), а найнижчі – у західних та північних.

Валовий збір решти зернових і зернобобових культур у загальній їх структурі становив лише 4,17% [4].

Показники валового збору суттєво залежали від розмірів посівних площ, які, у зв'язку із необхідністю ведення сівозмін перебували у постійній динаміці. Посівні площі зернових та зернобобових культур в області у 2017 р. становили 457,5 тис. га, що склало 55,4% у загальній структурі посівних площ всіх категорій господарств. Із 1990 р. частка площ зернових та зернобобових культур зросла на 12,1%. При несуттєвій зміні загальної площі зернових з року в рік у посівних площах окремих культур були значні трансформації. Так, станом на 2017 р., у порівнянні з 1990 р. найбільших змін зазнали: кукурудза на зерно, площа якої зросла практично у 5 разів, та зернобобові, площа під якими зменшилася майже в 3 рази.

Тернопільщина перебувала у 2017 році на третьому місці в державі (після Хмельницької та Івано-Франківської областей) за врожайністю ранніх зернових культур – 49,2 центнерів на гектар. На період збирання деякою мірою вплинули погодні умови, адже на початку літа була низька температура повітря, що не дозволяло зерновим достигати вчасно. Проте, завдяки достатній кількості та якості зернозбиральної техніки темпи збору урожаю були високими, що дало змогу зібрати весь врожай. В сільськогосподарських підприємствах для збирання зернових в області було задіяно 1176 зернозбиральних комбайнів, з них 911 одиниць високопродуктивних комбайнів іноземного виробництва. І додатково було укладено угоди на залучення

господарствами 172 одиниць потужних комбайнів. Всього, на жнивях 2017 року працювало 1348 одиниць техніки.

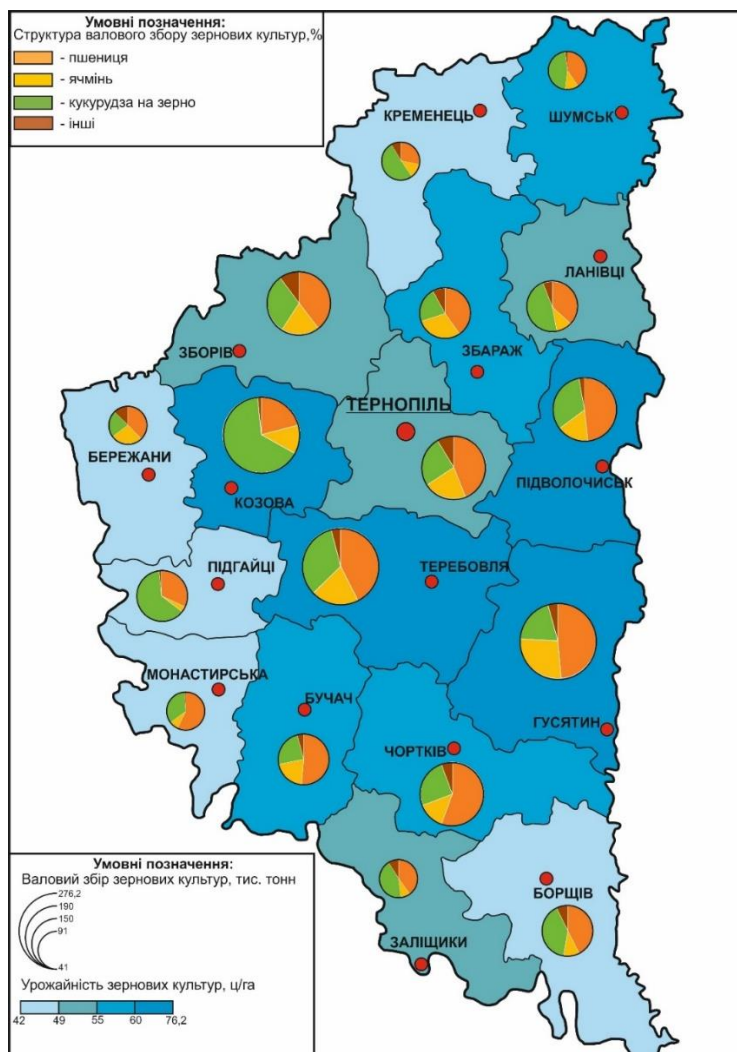

Рис. 3. Валовий збір зернових та зернобобових культур в Тернопільській області у 2017 р. (за матеріалами Головного управління статистики у Тернопільській області)

Проте, актуальною стала потреба збільшення обсягів зерносушіння та зернозберігання. Потужність наявного зерносушильного обладнання дозволила за добу переробляти близько 130 тис. тонн зерна. А 33 сертифікованих зернових склади змогли помістити близько 1300 тис. тонн зерна [4].

Висновки. У розрізі адміністративних районів Тернопільської області у 2017 р. простежувалися значні відмінності показників урожайності зернових культур. Сумарна урожайність залежить не стільки від природних передумов, як від підбору культур, якості насінневого матеріалу, обсягів внесення органічних та мінеральних добрив, гербіцидів, а тому немає чіткої закономірності у просторовому розподілі показника.

Якщо порівнювати втрати під час збирання врожаю зернових культур з іншими, то вони становлять найменший відсоток. Отже, при вирощуванні зернових культур ризик є найменшим. Сільськогосподарські підприємства за рахунок збільшення внесення якісних мінеральних, а також органічних добрив, на базі нових технологій, за рахунок підвищення врожайності спроможні забезпечити високі валові збори зернових культур.

Вирощування зернових культур є одним з основних складників економіки Тернопільської області, що визначає продовольчу безпеку громади, а також опосередковує фінансово-економічне становище аграрних товаровиробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Географія Тернопільської області. Населення. Господарство: [монографія]. – Тернопіль, 2017. – 342 с.
2. Макаренко П. М. Ринок зерна і регіональне зерновиробництво: [монографія] / П. М. Макаренко, О. О. Сиченко. – Дніпропетровськ: Герда, 2007. – 188 с.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду в 2017 році: статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Тернопільській області. – Тернопіль, 2018. – 82 с.